

Правилник о општим стандардима постигнућа за основно образовање одраслих

Правилник је објављен у "Службеном гласнику РС", бр. [50/2013](#) и [115/2013](#).

Члан 1.

Овим правилником утврђују се општи стандарди постигнућа за основно образовање одраслих.

Члан 2.

Општи стандарди постигнућа за основно образовање одраслих одштампани су уз овај правилник и чине његов саставни део.

Члан 3.

Општи стандарди постигнућа за основно образовање одраслих примењују се почев од школске 2013/2014. године.

Члан 4.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у "Службеном гласнику Републике Србије".

О П Ш Т И С Т А Н Д А Р Д И П О С Т И Г Н У Ћ А З А О С Н О

СРПСКИ ЈЕЗИК - ПРВИ ЦИКЛУС

Општи стандарди постигнућа - образовни стандарди за крај првог циклуса функционалног обавезног образовања одраслих за предмет Српски језик садрже стандарде постигнућа за области: Говорна култура, Вештина читања и разумевање прочитаног, Писано изражавање, Граматика и лексикологија и Књижевност. У оквиру сваке области описани су захтеви на основном и напредном нивоу, осим у области Говорна култура.

Општа предметна компетенција

На крају првог циклуса образовања и изучавања предмета Српски језик, полазник/полазница има елементарна знања о језику и књижевности; функционално користи српски језик у основној усменој и писаној комуникацији у складу са језичком нормом ради учешћа у друштвеном животу, на послу и ради личног усавршавања.

1. Област ГОВОРНА КУЛТУРА¹

О1.СЈ.0.1.1. Говори јасно и течно поштујући књижевнोजезичку норму.

О1.СЈ.0.1.2. Користи основна начела вођења разговора: уме да започне разговор, учествује у њему и оконча га на примерен начин; пажљиво слуша своје саговорнике.

О1.СЈ.0.1.3. Самостално (својим речима) описује и прича на задату тему; држи се теме, структурира казивање (уводни, средишњи и завршни део казивања) добро распоређујући основну информацију и додатне информације.

О1.СЈ.0.1.4. Износи своје мишљење (нпр. у вези са текстом из медија, неким догађајем и сл.) и уме у кратким цртама да образложи неку своју идеју и да одбрани своју тврдњу или став.

¹ Стандарди у овој области нису распоређени по нивоима.

ОСНОВНИ НИВО

На **основном нивоу** полазник/полазница:

- чита препоручен² књижевноуметнички и неуметнички текст³ са разумевањем основног садржаја;
 - пише краће, потпуне реченице; користи речи и изразе који се употребљавају у свакодневној комуникацији и правилно их употребљава;
 - препознаје врсте речи; разуме појам реченице и препознаје реченице према комуникативној функцији.
- Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **основном нивоу**,

² Наставници бирају и препоручују полазницима књижевноуметничка дела и неуметничке текстове у складу са принципом индивидуализације наставе (у пракси нема обавезне и изборне лектире).

³ Под неуметничким текстовима подразумевају се текстови из науке о језику и науке о књижевности, научнопопуларни текстови из ових области и, по потреби, текстови из медија и других извора погодни за обраду градива из предмета Српски језик.

2. Област ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ

О1.СЈ.1.2.1. Чита текстове штампане ћирилицом и латиницом.

О1.СЈ.1.2.2. Разуме дословно значење текста.

О1.СЈ.1.2.3. Одговара на једноставна питања у вези са текстом, проналази информације експлицитно исказане у једној реченици, пасусу, или у једноставној табели (ко, шта, где, када, колико и сл.).

О1.СЈ.1.2.4. Познаје и користи основне делове текста и књиге (име аутора, наслов, поглавља, пасусе и садржај).

О1.СЈ.1.2.5. Процењује садржај текста на основу задатог критеријума: да ли му се допада, да ли му је занимљив; да ли постоји сличност између ликови и ситуација из текста и особа и ситуација које су му познате; издваја речи које су му непознате као и нејасне делове текста.

О1.СЈ.1.2.6. Уноси се у свет књижевноуметничког текста и сагледава га на доживљајни начин.

3. Област ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

О1.СЈ.1.3.1. Пише штампаним словима ћирилице и латинице дајући предност ћирилици.

О1.СЈ.1.3.2. Почиње реченицу великим словом, завршава је одговарајућим интерпункцијским знаком.

О1.СЈ.1.3.3. Употребљава велико слово приликом писања личних имена, назива места (једночланих) и назива школе.

О1.СЈ.1.3.4. Користи речи и изразе који се употребљавају у свакодневној комуникацији (у кући, школи, на послу и сл.) и правилно их употребљава.

О1.СЈ.1.3.5. Пише кратким, потпуним реченицама једноставне структуре.

О1.СЈ.1.3.6. Пише поруку и кратку белешку.

4. Област ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКОЛОГИЈА

- O1.CJ.1.4.1. Препознаје врсте речи (именице, заменице, придеве, бројеве и глаголе).
O1.CJ.1.4.2. Познаје значења речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневnoj комуникацији (нпр. у кући, у школи, на послу).
O1.CJ.1.4.3. Разуме појам реченице; препознаје врсте реченица према комуникативној функцији (обавештајне, упитне и заповедне) и по потврдности/одричности (потврдне и одричне).

5. Област КЊИЖЕВНОСТ

- O1.CJ.1.5.1. Разликује прозни текст од текста у стиху.
O1.CJ.1.5.2. Прави разлику између измишљеног и документарног садржаја.
O1.CJ.1.5.3. Одређује главни догађај и ликове (који су носиоци радње) у краћем књижевноуметничком тексту.
O1.CJ.1.5.4. Одређује време и место радње у краћем књижевноуметничком тексту.

НАПРЕДНИ НИВО

На **напредном нивоу** полазник/полазница:

- чита, анализира и вреднује информације садржане у краћем тексту;
 - пише кратак, једноставан текст користећи лексички фонд ширег обима;
 - има елементарна знања о облицима речи и времену радње у реченици;
 - тумачи препоручене књижевноуметничке текстове.
- Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **напредном нивоу**.

2. Област ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ

- O1.CJ.2.2.1. Изводи једноставне закључке у вези са текстом, анализирајући и обједињујући информације исказане у различитим деловима текста (у различитим реченицама, пасусима, пољима табеле).
O1.CJ.2.2.2. Раздваја битне од небитних информација у тексту; одређује след догађаја у тексту.
O1.CJ.2.2.3. Одређује основни смисао текста и намену неуметничког текста.
O1.CJ.2.2.4. Препознаје фигуративно значење у тексту.
O1.CJ.2.2.5. Износи доживљаје и свој став о садржају књижевноуметничког текста и образлаже зашто му се допада/не допада, због чега му је занимљив/незанимљив; да ли се слаже/не слаже са поступцима ликова.

3. Област ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

- O1.CJ.2.3.1. Употребљава велико слово приликом писања имена држава и места и њихових становника, назива улица и институција; користи наводнике при навођењу туђих речи; правилно пише речцу *ли* и речцу *не*; употребљава запету при набрајању.
O1.CJ.2.3.2. Користи лексички фонд ширег обима (речи и изразе).
O1.CJ.2.3.3. Уме да попуни једноставан образац са основним подацима о себи (име, презиме, име родитеља, година рођења, адреса, телефон; школа, разред, одељење).
O1.CJ.2.3.4. Пише кратак једноставан текст (нпр. на основу свог искуства); честитку, позивницу и разгледницу; своју биографију и поднесак.

4. Област ГРАМАТИКА И ЛЕКСИКОЛОГИЈА

- O1.CJ.2.4.1. Зна шта је књижевни језик; зна којим се књижевним језиком служи.
O1.CJ.2.4.2. Препознаје граматичке категорије променљивих речи (род и број заједничких именица).
O1.CJ.2.4.3. Разуме које је време исказано глаголским обликом.
O1.CJ.2.4.4. Препознаје субјекат и глаголски предикат.
O1.CJ.2.4.5. Одређује врсте реченица према комуникативној функцији (обавештајне, упитне, узвичне и заповедне) и по потврдности/одричности (потврдне и одричне).
O1.CJ.2.4.6. Познаје значење речи и фразеологизама који се јављају у школским текстовима (у уџбеницима, лектири) и правилно их употребљава.
O1.CJ.2.4.7. Схвата значај богађења лексичког фонда.

5. Област КЊИЖЕВНОСТ

- O1.CJ.2.5.1. Разликује лирску од епске песме.
O1.CJ.2.5.2. Разликује приповедање од описивања и дијалога.
O1.CJ.2.5.3. Тумачи краћи, наративни књижевноуметнички текст: предвиђа даљи ток радње, објашњава расплет, уочава међусобну повезаност догађаја, на основу поступака јунака закључује о њиховим особинама, осећањима, намерама и сл.
O1.CJ.2.5.4. Тумачи идеје у (препорученом) књижевноуметничком тексту.

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК - ПРВИ ЦИКЛУС

Општа предметна компетенција

Полазник/полазница влада језичким вештинама на елементарном нивоу и користи енглески језик за задовољавање личних потреба или интересовања у свакодневним животним ситуацијама.

ОСНОВНИ НИВО

На **основном нивоу** полазник/полазница разуме ограничен број појединачних речи о блиским темама у краћем, једноставном тексту који слуша или чита, уз могућност понављања или објашњења. Говори мало, углавном користи појединачне речи, прави паузе и потребна му/јој је помоћ саговорника. Поседује елементарну и ограничену способност писања.
Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област СЛУШАЊЕ

O1.EJ.1.1.1. Препознаје основни смисао једноставних и кратких исказа уколико се изговарају полако и разговетно (поздрављање, извињење, захваљување и сл.).

O1.EJ.1.1.2. Разуме лична питања која се полако саопштавају и брижљиво формулишу.

O1.EJ.1.1.3. Разуме једноставна и кратка упутства која прати визуелна помоћ (слике, покрет).

2. Област ЧИТАЊЕ

O1.EJ.1.2.1. Разуме кратка и једноставна писана упутства (1-3 речи) поруке и натписе (ако садрже слике).

O1.EJ.1.2.2. Идентификује конкретне детаље у једноставним реченицама или веома кратким текстовима у којима преовлађују интернационални термини или речи у свакодневној употреби (уз понављање читања, ако је потребно).

3. Област ПИСАЊЕ

O1.EJ.1.3.1. Пише личне податке (име, презиме, адреса, број телефона) у једноставним формуларима или кратком тексту са празнинама.

O1.EJ.1.3.2. Преписује бројеве, слова, речи, једноставне изразе.

4. Област ГОВОР

O1.EJ.1.4.1. Представља себе и наводи основне личне податке.

O1.EJ.1.4.2. Поздравља захваљује се и извињава.

O1.EJ.1.4.3. Показује разумевање или неразумеваче саговорника на вербални или невербални начин (нпр. потврђује и негира, показује предмете или правац).

O1.EJ.1.4.4. Именује ствари из свог окружења.

НАПРЕДНИ НИВО

На **напредном нивоу** полазник/полазница схвата основни смисао краћег разговетног говора или писаног текста о свакодневним темама. У стању је да једноставним речима исказе своје потребе или осећања. Поседује ограничену способност писања.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **напредном нивоу** у свакој области.

1. Област СЛУШАЊЕ

O1.EJ.2.1.1. Разуме једноставна питања о блиским темама или краћа упутства која се полако саопштавају и брижљиво формулишу.

O1.EJ.2.1.2. Препознаје основни смисао или конкретне детаље (нпр. имена, бројеве, боје, величину) у тексту или разговору који слуша, уколико се говори полако и разговетно.

2. Област ЧИТАЊЕ

O1.EJ.2.2.1. Схвата основни смисао и издваја тражену информацију из краћег, једноставног текста који говори о људима, стварима, свакодневним активностима и сл.

3. Област ПИСАЊЕ

O1.EJ.2.3.1. Преписује/пише потребне информације (речи, реченице, бројеве, датуме).

O1.EJ.2.3.2. Пише кратке одговоре на једноставна писана питања.

4. Област ГОВОР

O1.EJ.2.4.1. Уме да исказе своје потребе, допадање или недопадање.

O1.EJ.2.4.2. Тражи помоћ или указује на проблем у комуникацији (нпр. тражи да се нешто понови или појасни).

O1.EJ.2.4.3. Именује и даје кратак опис ствари из свог окружења (боја, величина, број).

ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ - ПРВИ ЦИКЛУС

Општа предметна компетенција

Полазник/полазница самостално користи рачунар на елементарном нивоу, тако што обавља једноставне операције, покреће жељену апликацију, уме да пронађе информацију која му/јој је потребна, да обави основна подешавања радног окружења, да унесе, једноставно уреди и одштампа текст и да комуницира са другим корисницима преко интернета. Стечену елементарну дигиталну писменост, поред коришћења рачунара, примењује и приликом употребе мобилног телефона, дигиталног фото-апарата и других електронских уређаја који су у свакодневној употреби.

ОСНОВНИ НИВО

На **основном нивоу** полазник/полазница уме да користи рачунар за једноставне свакодневне операције, уме да покрене жељену апликацију или да пронађе одређену информацију која му/јој је потребна.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна, уме и може на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област ОПЕРАТИВНИ СИСТЕМ

- O1.ДП.1.1.1. Уме да укључи рачунар, да се пријави на систем и да безбедно искључи рачунар.
- O1.ДП.1.1.2. Покреће апликацију и отвара фолдер са подразумеване локације.
- O1.ДП.1.1.3. Користи алатке за приказ и затварање прозора.
- O1.ДП.1.1.4. Отвара и чува документ на подразумеваној локацији.

2. Област КОМУНИКАЦИЈА

- O1.ДП.1.2.1. Проналази информацију на основу кључне речи.
- O1.ДП.1.2.2. Приступа унапред креираном налогу електронске поште и чита и шаље поруку.

3. Област КРЕИРАЊЕ ПОДАТАКА

- O1.ДП.1.3.1. Уноси текст и креће се кроз њега.

НАПРЕДНИ НИВО

На **напредном нивоу** полазник/полазница уме да користи рачунар за једноставне свакодневне операције, и савладао/-ла је основна подешавања радног окружења и програма за унос текста.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме да уради на **напредном нивоу** у свакој области.

1. Област ОПЕРАТИВНИ СИСТЕМ

- O1.ДП.2.1.1. Креира фолдер и именује га.
- O1.ДП.2.1.2. Мења величину прозора и премешта прозоре.
- O1.ДП.2.1.3. Чува документ на жељеној локацији.

3. Област КРЕИРАЊЕ ПОДАТАКА

- O1.ДП.2.3.1. Подешава величину, боју и облик слова и користи алат за поравнање текста.

МАТЕМАТИКА - ПРВИ ЦИКЛУС

Општа предметна компетенција

Полазник/полазница у свакодневним ситуацијама анализира проблеме и користи математичке моделе за доношење одлука и решавање проблема. Ради решавања различитих проблема користи математичке симболе, ознаке и рачунске операције, примењује формуле за израчунавање геометријских објеката у окружењу и користи основне мере за површину, дужину, запремину, масу и време.

ОСНОВНИ НИВО

На **основном нивоу** полазник/полазница је овладао/-ла бројевима и основним рачунским операцијама и може без потешкоћа да их користи у свакодневном животу. Полазник/полазница користи одговарајуће мере да одреди дужину, површину и запремину течности.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме да уради на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ

- O1.МА.1.1.1. Чита и записује дати број и упоређује бројеве по величини.
- O1.МА.1.1.2. Рачуна вредност бројевног израза са операцијама истог приоритета у једноставним реалним ситуацијама (са и без калкулатора).
- O1.МА.1.1.3. Одређује непознату величину у једноставним реалним ситуацијама.

2. Област РАЗЛОМЦИ И ПРОЦЕНТИ

- O1.МА.1.2.1. Чита и записује разломак $\frac{1}{n}$ ($n < 10$) и препознаје његов графички приказ.
- O1.МА.1.2.2. Израчунава n -ти део неке целине.
- O1.МА.1.2.3. Рачуна 10%, 20%, 25%, 50% неке величине.

3. Област ОБЛИЦИ И ПРОСТОР

O1.МА.1.3.1. Израчунава обим троугла, обим и површину квадрата и правоугаоника, ако су подаци дати у истим мерним јединицама.

4. Област МЕРЕЊЕ И МЕРЕ

- O1.МА.1.4.1. Зна јединице за мерење дужине и површине и њихове односе.
- O1.МА.1.4.2. Зна коју јединицу мере да употреби за мерење масе (g, kg, t) и запремине течности (l, dl, ml) и претвара их из већих у мање.
- O1.МА.1.4.3. Зна јединице за време (минут, сат, дан, месец, година, век), уме да претвара и пореди временске интервале у једноставним ситуацијама.

5. Област ОБРАДА ПОДАТАКА

O1.MA.1.5.1. Користи податке приказане графички или табеларно у једноставним реалним ситуацијама.

НАПРЕДНИ НИВО

На **напредном нивоу** полазник/полазница разуме како може да примени математику у свакодневном животу. Користи основне рачунске операције и примењује стратегије за решавање проблема. Полазник/полазница преводи проблеме из свакодневног живота на математички језик.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме да уради на **напредном нивоу** у свакој области.

1. Област ПРИРОДНИ БРОЈЕВИ

O1.MA.2.1.1. Рачуна вредност бројевног израза (са и без калкулатора).

2. Област РАЗЛОМЦИ И ПРОЦЕНТИ

O1.MA.2.2.1. Израчунава део $\frac{a}{b}$ ($a \leq b$) неке целине и користи то у једноставним реалним ситуацијама.

3. Област ОБЛИЦИ И ПРОСТОР

O1.MA.2.3.1. Зна да израчуна обим и површину сложених фигура у равни када су подаци дати у истим мерним јединицама.

O1.MA.2.3.2. Израчунава површину коцке и квадрата ако су подаци дати у истим мерним јединицама.

4. Област МЕРЕЊЕ И МЕРЕ

O1.MA.2.4.1. Претвара јединице за мерење дужине и површине у једноставним реалним ситуацијама.

O1.MA.2.4.2. Претвара јединице за мерење масе и запремине у једноставним реалним ситуацијама.

ОСНОВНЕ ЖИВОТНЕ ВЕШТИНЕ - ПРВИ ЦИКЛУС

Општи стандарди постигнућа - образовни стандарди за крај првог циклуса функционалног обавезног образовања одраслих за предмет Основне животне вештине садрже стандарде постигнућа за области: Одговорно живљење, Грађанско васпитање и Предузетништво. У оквиру сваке области описани су захтеви на основном и напредном нивоу.

Општа предметна компетенција

На крају првог циклуса образовања и изучавања предмета Основне животне вештине, полазник/полазница примењује превентивне мере заштите здравља и разуме њихов значај; разликује функционалне и дисфункционалне породичне обрасце и ради на њиховом унапређивању; проналази информације неопходне за свакодневни живот; познаје начине и користи поступке за добијање личних докумената којима обезбеђује остваривање грађанских права и обавеза; управља личним потенцијалима и могућностима; остварује креативност, иницијативност и иновативност у решавању проблема; критички размишља и решава проблеме у свакодневном животу у породици, суседству и локалној средини.

ОСНОВНИ НИВО

На **основном нивоу** полазник/полазница примењује превентивне мере заштите личног и колективног здравља; проналази информације релевантне за свакодневни живот из једноставних симболичких форми и користи податке исказане у сложеним симболичким формама; користи средства информационе технологије и апарате потребне за свакодневни живот поштујући неопходне процедуре; поставља циљеве за унапређивање квалитета живота и планира активности којима се остварују дугорочни развојни циљеви на приватном и професионалном плану; покреће активности за решавање проблема, користи иновативне идеје и критички се односи према добијеним информацијама.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна, уме и може да уради на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област ОДГОВОРНО ЖИВЉЕЊЕ

O1.ЖВ.1.1.1. Примењује превентивне мере заштите личног и колективног здравља.

O1.ЖВ.1.1.2. Проналази информације релевантне за свакодневни живот из једноставних симболичких форми.

O1.ЖВ.1.1.3. Користи податке исказане у сложеним симболичким формама релевантним за свакодневни живот.

O1.ЖВ.1.1.4. Употребљава апарате потребне за свакодневни живот користећи неопходне процедуре.

O1.ЖВ.1.1.5. Користи средства информационе технологије.

2. Област ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

O1.ЖВ.1.2.1. Поступа према процедурама за издавање личних докумената.

O1.ЖВ.1.2.2. Поступа према процедурама за остваривање права.

3. Област ПРЕДУЗЕТНИШТВО

O1.ЖВ.1.3.1. Поставља циљеве за унапређивање квалитета живота.

O1.ЖВ.1.3.2. Планира активности којима се остварују дугорочни развојни циљеви на приватном и професионалном плану.

O1.ЖВ.1.3.3. Покреће активности за решавање проблема.

O1.ЖВ.1.3.4. Користи иновативне идеје примењиве у приватном и професионалном животу.

O1.ЖВ.1.3.5. Критички се односи према добијеним информацијама.

НАПРЕДНИ НИВО

На **напредном нивоу** полазник/полазница разуме значај превентивних мера за заштиту личног и колективног здравља; разликује функционалне и дисфункционалне породичне обрасце; разуме неопходност поседовања личних докумената за остваривање људских и грађанских права; познаје личне потенцијале за остваривање различитих улога у приватном и професионалном животу, као и стратегије критичког мишљења у решавању различитих проблема.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна, уме и може да уради на **напредном нивоу** у свакој области.

1. Област ОДГОВОРНО ЖИВЉЕЊЕ

O1.ЖВ.2.1.1. Разуме значај превентивних мера за заштиту личног и колективног здравља.

O1.ЖВ.2.1.2. Разликује функционалне и дисфункционалне породичне обрасце.

2. Област ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

O1.ЖВ.2.2.1. Разуме неопходност поседовања личних докумената за остваривање људских и грађанских права.

3. Област ПРЕДУЗЕТНИШТВО

O1.ЖВ.2.3.1. Познаје личне потенцијале за остваривање различитих улога у приватном и професионалном животу.

O1.ЖВ.2.3.2. Познаје стратегије критичког мишљења у решавању различитих проблема.

СРПСКИ ЈЕЗИК - ТРЕЋИ ЦИКЛУС

Општи стандарди постигнућа - образовни стандарди за крај трећег циклуса функционалног обавезног образовања одраслих за предмет Српски језик садрже стандарде постигнућа за области: Усмено изражавање, Вештина читања и разумевање прочитаног, Писано изражавање, Граматика, лексика, народни и књижевни језик и Књижевност. У оквиру сваке области описани су захтеви на основном и напредном нивоу, осим у области Усмено изражавање.

Општа предметна компетенција

На **крају трећег циклуса** образовања и изучавања предмета Српски језик, полазник/полазница има изграђене вештине усмене комуникације и обухватније користи српски језик у писаној комуникацији ради учешћа у друштвеном животу, на послу и ради личног усавршавања. Самостално чита и тумачи препоручена⁴ књижевноуметничка дела.

⁴ Наставници бирају и препоручују полазницима књижевноуметничка дела и неуметничке текстове у складу са принципом индивидуализације наставе (у пракси нема обавезне и изборне лектире).

1. Област УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ⁵

O3.СЈ.0.1.1. Правилно изговара гласове и поштује књижевнојезичку норму у говору.

O3.СЈ.0.1.2. Изражајно чита књижевноуметнички текст обрађен у настави и изражајно казује научен текст, препричава текст без сажимања или са сажимањем.

O3.СЈ.0.1.3. Јасно структурира своје излагање у основним цртама; развија главну тему без непотребних дигресија; зна да исприча о стварном или измишљеном догађају; уме усмено некога да обавести о нечему и опише нешто.

O3.СЈ.0.1.4. Уме да формулише своје мишљење и да га јавно искаже; уме у кратким цртама да изложи своју идеју и да аргументује став за који се залаже; уме да одбрани своју тврдњу, уз уважавање и поштовање мишљења саговорника.

O3.СЈ.0.1.5. Има изграђену културу комуникације (културу сопственог изражавања, као и слушања и поштовања туђег мишљења).

⁵ Стандарди у области Усмено изражавање нису раслојени по нивоима.

ОСНОВНИ НИВО

На основном нивоу полазник/полазница:

- чита са разумевањем препоручене књижевноуметничке и неуметничке текстове⁶;
- тумачи текст у основним слојевима његовог значења;
- пише једноставне текстове, користећи фонд фреквентних речи и примењујући правописна правила;
- има основна знања о српском књижевном језику.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на основном нивоу.

⁶ Под неуметничким текстовима подразумевају се текстови из науке о језику и науке о књижевности, научнопопуларни текстови из ових области и, по потреби, текстови из медија и других извора погодни за обраду градива из предмета Српски језик.

2. Област ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ

O3.СЈ.1.2.1. Разликује књижевноуметнички и неуметнички текст и одређује сврху неуметничког текста.

O3.СЈ.1.2.2. Проналази и издваја основне информације из текста; повезује информације и идеје изнете у тексту, учача јасно исказане односе (временски след, средство - циљ, узрок - последица и сл.).

O3.СЈ.1.2.3. Чита једноставне легенде, табеле, дијаграме и графиконе.

O3.СЈ.1.2.4. Разликује чињеницу од коментара, објективност од пристрасности и пропаганде на једноставним примерима.

O3.СЈ.1.2.5. Проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста или више њих (према датим критеријумима), у штампаном или у електронском облику (нпр. у новинама, у књизи, на интернету).

O3.СЈ.1.2.6. Препознаје бирократски начин изражавања као непожељан.

ОЗ.СЈ.1.2.7. Уноси се у свет књижевноуметничког текста и тумачи га путем изражајног читања.

3. Област ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ОЗ.СЈ.1.3.1. Користи оба писма дајући предност ћирици.

ОЗ.СЈ.1.3.2. Примењује правописну норму (из сваке правописне области) у једноставним случајевима.

ОЗ.СЈ.1.3.3. Саставља разумљиву, граматички исправну реченицу.

ОЗ.СЈ.1.3.4. Записује једноставну информацију или белешку приликом слушања неког излагања.

ОЗ.СЈ.1.3.5. Саставља писмо, молбу и жалбу; попуњава различите обрасце и формуларе с којима се сусреће у свакодневном животу.

ОЗ.СЈ.1.3.6. Саставља једноставан експозиторни, наративни и дескриптивни текст и уме да га организује у смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста).

4. Област ГРАМАТИКА, ЛЕКСИКА, НАРОДНИ И КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК

ОЗ.СЈ.1.4.1. Примењује књижевнојезичку норму у вези с гласовним алтернацијама.

ОЗ.СЈ.1.4.2. Одређује место реченичног акцента у једноставнијим примерима.

ОЗ.СЈ.1.4.3. Разликује врсте речи и основне граматичке категорије променљивих речи; примењује књижевнојезичку норму у вези с облицима речи.

ОЗ.СЈ.1.4.4. Гради реч према задатом значењу на основу постојећих творбених модела.

ОЗ.СЈ.1.4.5. Уочава синтаксичке јединице (реч, синтагму, предикатску и комуникативну реченицу); именује врсте реченица према комуникативној функцији и по потврдности/одричности (потврдне и одричне).

ОЗ.СЈ.1.4.6. Правилно употребљава основне реченичне и синтагматске конструкције; употребљава основне напоредне конструкције.

ОЗ.СЈ.1.4.7. Правилно употребљава глаголске облике (презент, перфекат, футур, императив и потенцијал).

ОЗ.СЈ.1.4.8. Познаје основне лексичке појаве (једнозначност и вишезначност речи) и лексичке односе (синонимију, антонимију и хомонимију).

ОЗ.СЈ.1.4.9. Зна значења речи и фразеологизама који се употребљавају у свакодневној комуникацији (нпр. у школи, у медијима), као и оних у убеницима, текстовима из лектире и сл.

ОЗ.СЈ.1.4.10. Разликује појмове књижевног и народног језика; разуме важност књижевног језика за живот заједнице и за лични развој.

ОЗ.СЈ.1.4.11. Има израђену језичку толеранцију и формирано мишљење о језику дискриминације и говору мржње као негативним појавама у друштву.

5. Област КЊИЖЕВНОСТ

ОЗ.СЈ.1.5.1. Познаје обрађена књижевна дела (нпр. наслов дела, име аутора, садржину дела, ликове, уметничку вредност).

ОЗ.СЈ.1.5.2. Разликује типове књижевног стваралаштва (усмена и ауторска књижевност).

ОЗ.СЈ.1.5.3. Разликује основне књижевне родове: лирику, епику и драму.

ОЗ.СЈ.1.5.4. Познаје различите облике казивања у књижевноуметничком тексту: наративну, дескрипцију и дијалог.

ОЗ.СЈ.1.5.5. Уочава битне елементе структуре књижевноуметничког текста као што су: тема, радња, време и место радње, књижевни лик.

ОЗ.СЈ.1.5.6. Способан је за естетски доживљај уметничког дела.

НАПРЕДНИ НИВО

На **напредном нивоу** полазник/полазница:

- има навику да редовно чита;

- тумачи и критички промишља текст;

- саставља сложеније текстове, служећи се школским правописом;

- има шири знања о српском књижевном језику.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **напредном нивоу**.

2. Област ВЕШТИНА ЧИТАЊА И РАЗУМЕВАЊЕ ПРОЧИТАНОГ

ОЗ.СЈ.2.2.1. Износи своје мишљење о прочитаном тексту (процењује колико је текст информативан, јасан, одређује његове формалне одлике и сл.).

ОЗ.СЈ.2.2.2. Издваја из текста аргументе у прилог некој тези (ставу) или аргументе против ње.

ОЗ.СЈ.2.2.3. Користи делове књиге: садржај, предговор, поговор, библиографију, регистар, фусноте, табеле и графиконе.

ОЗ.СЈ.2.2.4. Увиђа и критички просуђује карактере, поступке, ставове и поруке испољене у књижевноуметничком тексту.

3. Област ПИСАНО ИЗРАЖАВАЊЕ

ОЗ.СЈ.2.3.1. Пише сажетак наративног и једноставног експозиторног текста.

ОЗ.СЈ.2.3.2. Саставља краћи аргументативни текст на задату тему и уме да га организује у шире смисаоне целине (уводни, средишњи и завршни део текста).

ОЗ.СЈ.2.3.3. Служи се школским правописом.

4. Област ГРАМАТИКА, ЛЕКСИКА, НАРОДНИ И КЊИЖЕВНИ ЈЕЗИК

ОЗ.СЈ.2.4.1. Користи терминологију у вези са врстама и подврстама речи и њиховим граматичким категоријама.

ОЗ.СЈ.2.4.2. Познаје и именује подврсте синтаксичких јединица (врсте синтагми, независних и зависних предикатских реченица).

ОЗ.СЈ.2.4.3. Препознаје главна значења и функције глаголских облика.

ОЗ.СЈ.2.4.4. Одређује значења непознатих речи и израза на основу њиховог састава и/или контекста у коме су употребљени; схвата природу термина и важност терминологије.

ОЗ.СЈ.2.4.5. Служи се речницима (нпр. *Речник српског језика*, *Речник страних речи и израза*), приручницима и енциклопедијама.

ОЗ.СЈ.2.4.6. Зна којим се књижевним језиком служи; зна основне податке о развоју књижевног језика код Срба и разуме важност књижевног језика за живот заједнице и за лични развој.

5. Област КЊИЖЕВНОСТ

ОЗ.СЈ.2.5.1. Самостално чита и ужива у књижевноуметничком делу; развија читалачку радозналост и креативност у тумачењу књижевног дела.

ОЗ.СЈ.2.5.2. Одређује мотиве, идеје, карактеристике ликова (психолошке, социолошке и етичке) у књижевноуметничком тексту.

ОЗ.СЈ.2.5.3. Изражава своје мишљење о конкретном књижевноуметничком делу (осећањима, тематици, поступцима ликова, значајним појединостима, битнијим порукама) и аргументовано га образлаже.

ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК - ТРЕЋИ ЦИКЛУС

ОСНОВНИ НИВО

На **основном нивоу** полазник/полазница препознаје смисао и кључне речи у разговетном говору или краћем писаном тексту о свакодневним темама. Понекад му је потребна помоћ или понављање. Комуницира у неформалним ситуацијама користећи појединачне речи, кратке реченице и помоћ саговорника. Пише веома једноставне реченице о себи и личним потребама.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област СЛУШАЊЕ

ОЗ.ЕЈ.1.1.1. Разуме једноставне/уобичајене захтеве, питања, савете, упозорења и упутства.

ОЗ.ЕЈ.1.1.2. Схвата основни смисао и конкретне детаље у једноставном и разговетном говору који слуша.

2. Област ЧИТАЊЕ

ОЗ.ЕЈ.1.2.1. Разуме знакове, натписе, обавештења, посебно ако садрже слике, мапе и сл.

ОЗ.ЕЈ.1.2.2. Разуме краће или пригодне поруке (нпр. поздраве и честитке са разгледница).

ОЗ.ЕЈ.1.2.3. Разуме основни смисао и проналази конкретне информације у краћим текстовима о блиским темама или форматизованим текстовима (упутства, ред вожње, тел. именик, распоред, ТВ програм, формулари и сл.).

3. Област ПИСАЊЕ

ОЗ.ЕЈ.1.3.1. Пише личне податке и једноставне реченице о себи или другима.

ОЗ.ЕЈ.1.3.2. Пише једноставне, краће поруке које се односе на непосредне личне потребе.

ОЗ.ЕЈ.1.3.3. Поштује основе правописа (употреба великог слова и основних знакова интерпункције).

4. Област ГОВОР

ОЗ.ЕЈ.1.4.1. Разговара о свакодневним активностима, потребама, осећањима, ослањајући се у највећој мери на питања и помоћ саговорника.

ОЗ.ЕЈ.1.4.2. Пита и даје информацију о времену, датуму, количини и ценама.

ОЗ.ЕЈ.1.4.3. Даје једноставна упутства или команде (1-3 речи).

НАПРЕДНИ НИВО

На **напредном нивоу** полазник/полазница разуме основну тему и конкретне информације у разговетном говору или краћем писаном тексту о свакодневним темама. Комуницира у неформалним, свакодневним ситуацијама саопштавајући личне податке и потребе. Пише једноставне, краће текстове, поруке, неформална писма.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **напредном нивоу** у свакој области.

1. Област СЛУШАЊЕ

ОЗ.ЕЈ.2.1.1. Разуме основне облике учтивог обраћања (нпр. упознавање, молбе).

ОЗ.ЕЈ.2.1.2. Разуме основну тему или конкретне информације у разговетном говору који слуша (нпр. јавна обавештења, рекламе, ТВ вести) или у разговору у коме учествује.

2. Област ЧИТАЊЕ

ОЗ.ЕЈ.2.2.1. Разуме краће текстове са фреквентним речима и једноставним изразима (нпр. краће приче, једноставни новински чланци, упутства, обавештења, писма).

ОЗ.ЕЈ.2.2.2. Проналази и издваја тражену информацију из текстова о свакодневним темама (етикете на производима, огласи, ред вожње, јеловници, проспекти, брошуре и сл.).

3. Област ПИСАЊЕ

ОЗ.ЕЈ.2.3.1. Пише једноставне краће текстове (о себи, породици, школовању, догађајима, плановима).

ОЗ.ЕЈ.2.3.2. Пише личне поруке, честитке и краћа неформална писма.

4. Област ГОВОР

ОЗ.ЕЈ.2.4.1. Говори о личном искуству и одређеним аспектима из свог окружења (предмети, људи, места, активности) користећи ограничен фонд речи и израза.

ОЗ.ЕЈ.2.4.2. Води једноставан разговор у свакодневним ситуацијама на јавном месту (продавница, пошта, ресторан, јавни превоз и сл.).

ДИГИТАЛНА ПИСМЕНОСТ - ТРЕЋИ ЦИКЛУС

Општа предметна компетенција

Полазник/полазница самостално користи рачунар на елементарном нивоу, тако што обавља једноставне операције, покреће жељену апликацију, уме да пронађе информацију која му/јој је потребна, да обави основна подешавања радног окружења, да унесе, једноставно уреди и одштампа текст и да комуницира са другим корисницима преко интернета.

Стечену елементарну дигиталну писменост, поред коришћења рачунара, примењује и приликом употребе мобилног телефона, дигиталног фото-апарата и других електронских уређаја који су у свакодневној употреби.

ОСНОВНИ НИВО

На **основном нивоу** полазник/полазница обавља најједноставније задатке на рачунару, размењује поруке и комуницира с другим корисницима користећи интернет.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме да уради на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област ОПЕРАТИВНИ СИСТЕМ

ОЗ.ДП.1.1.1. Уме да укључи рачунар, да се пријави на систем, одјави се, рестартује рачунар и да га безбедно искључи.

ОЗ.ДП.1.1.2. Користи алате за приказ и затварање прозора и мења величину прозора.

ОЗ.ДП.1.1.3. Размењује податке између рачунара и екстерне меморије (flash) и преноси податке са оптичких медија на рачунар.

ОЗ.ДП.1.1.4. Покреће апликацију; отвара, креира и чува фолдере и документа на подразумеваној локацији.

ОЗ.ДП.1.1.5. Штампа документ.

2. Област КОМУНИКАЦИЈА

ОЗ.ДП.1.2.1. Проналази информацију на основу кључне речи.

ОЗ.ДП.1.2.2. Приступа интернет страници на основу адресе.

ОЗ.ДП.1.2.3. Приступа налогу електронске поште и чита и шаље поруку и отвара придружени документ.

3. Област КРЕИРАЊЕ ПОДАТАКА

ОЗ.ДП.1.3.1. Бира језик за унос текста, уноси текст, креће се кроз њега и једноставно га уређује (cut, copy, paste).

ОЗ.ДП.1.3.2. Подешава величину, боју и облик слова и користи алат за поравнање текста.

НАПРЕДНИ НИВО

На **напредном нивоу** полазник/полазница користи рачунар и друге уређаје, и савладао/-ла је подешавања радног окружења и програма за унос текста и може да комуницира преко интернета.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме да уради на **напредном нивоу** у свакој области.

1. Област ОПЕРАТИВНИ СИСТЕМ

ОЗ.ДП.2.1.1. Обавља основна подешавања радног окружења.

ОЗ.ДП.2.1.2. Преноси податке из рачунара на оптичке медије и размењује податке између рачунара и екстерних уређаја (нпр. фото-апарат, мобилни телефон).

ОЗ.ДП.2.1.3. Чува објекте (фолдере и документа) на жељеној локацији.

2. Област КОМУНИКАЦИЈЕ

ОЗ.ДП.2.2.1. Преузима објекте (документа и апликације) са интернета.

ОЗ.ДП.2.2.2. Придружује документ електронској поруци.

3. Област КРЕИРАЊЕ ПОДАТАКА

ОЗ.ДП.2.3.1. Уме да подеси нумерисање и набрајање у тексту.

ОЗ.ДП.2.3.2. Подешава формат странице и маргине.

ОЗ.ДП.2.3.3. Креира једноставнију табелу.

ОЗ.ДП.2.3.4. Уноси слику у документ и подешава позицију и величину слике.

МАТЕМАТИКА - ТРЕЋИ ЦИКЛУС

Општа предметна компетенција

Полазник/полазница у свакодневним ситуацијама анализира проблеме и користи математичке моделе за доношење одлука и решавање проблема. Ради решавања различитих проблема користи математичке симболе, ознаке и рачунске операције, примењује формуле за израчунавање геометријских објеката у окружењу и користи основне мере за површину, дужину, запремину, масу и време.

ОСНОВНИ НИВО

На **основном нивоу** полазник/полазница користи различите врсте бројева у једноставним свакодневним ситуацијама. Користи

основне особине једноставних геометријских објеката и успешно их доводи у везу са предметима у окружењу. Полазник/полазница користи одговарајуће мере и уме да их претвара из већих у мање. У свакодневним ситуацијама чита податке приказане графиконима или табелама и бира критеријуме за селекцију података.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме да уради на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област БРОЈЕВИ И ОПЕРАЦИЈЕ СА ЊИМА

ОЗ.МА.1.1.1 Чита и записује различите врсте бројева.

ОЗ.МА.1.1.2. Упоредује по величини бројеве истог облика.

ОЗ.МА.1.1.3. Користи бројеве и операције са њима у једноставним свакодневним ситуацијама.

2. Област ГЕОМЕТРИЈА

ОЗ.МА.1.2.1. Уочава и разликује неке врсте углова, паралелне и нормалне праве; користи јединицу за мерење угла (степен).

ОЗ.МА.1.2.2. Користи особине троугла, квадрата, и правоугаоника, рачуна њихове обиме и површине (када су непосредни подаци познати).

ОЗ.МА.1.2.3. Користи сличност, подударност и осну симетрију у једноставним ситуацијама.

ОЗ.МА.1.2.4. Користи особине коцке и квадра, рачуна њихову површину и запремину (када су непосредни подаци познати).

3. Област АЛГЕБРА И ФУНКЦИЈЕ

ОЗ.МА.1.3.1. Израчунава степен датог броја.

ОЗ.МА.1.3.2. Примењује и решава једначине у једноставним реалним ситуацијама.

4. Област МЕРЕЊЕ

ОЗ.МА.1.4.1. Употребљава одговарајуће јединице за мерење дужине, површине, запремине, масе и времена, претвара веће јединице дужине, масе и времена у мање.

5. Област ОБРАДА ПОДАТАКА

ОЗ.МА.1.5.1. Одређује координате објекта у задатом систему или положај објекта на основу познатих координата.

ОЗ.МА.1.5.2. Користи податак са графикона, дијаграма или из табеле.

ОЗ.МА.1.5.3. Примењује размену и проценте и одређује директно зависне величине.

НАПРЕДНИ НИВО

На **напредном нивоу** полазник/полазница разуме различите записе бројева и способан/-а је да број преводи из једног записа у други. Користи бројеве и бројевне изразе у реалним ситуацијама, али је способан/-а да реши и сложенији бројевни израз. Рачуна обиме и површине објеката у којима сви елементи нису експлицитно познати. Самостално доноси закључке и користи их за решавање проблема. Вешто и увежбано користи мерне јединице. Добијене или прикупљене податке из различитих извора селекује и обрађује по одређеном критеријуму.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме да уради на **напредном нивоу** у свакој области.

1. Област БРОЈЕВИ И ОПЕРАЦИЈЕ СА ЊИМА

ОЗ.МА.2.1.1. Упоредује по величини бројеве записане у различитим облицима.

ОЗ.МА.2.1.2. Користи бројеве и бројевне изразе.

2. Област ГЕОМЕТРИЈА

ОЗ.МА.2.2.1. Рачуна елементе, обим и површину троугла, паралелограма и трапеза.

ОЗ.МА.2.2.2. Рачуна обим и површину круга, кружног прстена и кружног исечка.

ОЗ.МА.2.2.3. Користи особине призме, пирамиде, ваљка, купе и лопте, рачуна њихову површину и запремину.

3. Област АЛГЕБРА И ФУНКЦИЈЕ

ОЗ.МА.2.3.1. Врши операције са степенима и примењује особине степена и квадратног корена.

ОЗ.МА.2.3.2. Примењује и решава једначине, неједначине и системе једначина.

ОЗ.МА.2.3.3. Зна линеарну функцију и графички је интерпретира.

4. Област МЕРЕЊЕ

ОЗ.МА.2.4.1. Пореди величине које су изражене мерним јединицама и рачуна са њима.

5. Област ОБРАДА ПОДАТАКА

ОЗ.МА.2.5.1. Одређује положај (координате) тачака које задовољавају сложеније услове.

ОЗ.МА.2.5.2. Обрађује прикупљене податке и представља их графиконом, дијаграмом или табелом.

ОЗ.МА.2.5.3. Примењује пропорцију и процентни рачун.

ФИЗИКА - ТРЕЋИ ЦИКЛУС

Општа предметна компетенција

На крају трећег циклуса образовања и изучавања предмета Физика, полазник/полазница ће природне појаве објашњавати и предвиђати њихов ток на основу законитости физике и у свакодневном животу примењивати знања из физике користећи мерила, мерне и техничке уређаје у различитим ситуацијама, а на основу измерених, добијених и/или процењених података о одговарајућим физичким величинама, као и извођења једноставних прорачуна коришћењем основних физичких законитости, безбедно учествовати у саобраћају, руковати простим машинама и уређајима и предвиђати последице узајамног деловања физичких тела у свом окружењу.

ОСНОВНИ НИВО

На **основном нивоу** полазник/полазница ће користити мерила, мерне и техничке уређаје у складу са писаним упутствима. На основу измерених или добијених података о одговарајућим физичким величинама безбедно ће се понашати у саобраћају, при руковању простим машинама и уређајима и предвиђаће последице узајамног деловања физичких тела у сопственом окружењу. Основне физичке величине ће мерити, процењивати и изражавати мерним јединицама.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна, уме и може да уради на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област МЕРЕЊЕ

- ОЗ.ФИ.1.1.1. Употребљава у домаћинству и на радном месту мерне јединице за масу, дужину и време.
- ОЗ.ФИ.1.1.2. Употребљава у домаћинству и на радном месту мерне јединице за температуру.
- ОЗ.ФИ.1.1.3. Употребљава мерила и мерне инструменте у домаћинству и послу у складу са правилима мерења.

2. Област КРЕТАЊЕ, СИЛА, СВЕТЛОСТ И ЗВУК

- ОЗ.ФИ.1.2.1. Безбедно се понаша у саобраћају и на послу на основу процене карактеристика кретања (брзина, убрзање).
- ОЗ.ФИ.1.2.2. Мења силу трења и силу отпора средине ради ефикаснијег узајамног деловања.
- ОЗ.ФИ.1.2.3. Предвиђа последице деловања гравитационе силе.
- ОЗ.ФИ.1.2.4. Уочава деловање електричне силе и магнетне силе.
- ОЗ.ФИ.1.2.5. Користи особине светлости о простирању и адекватно их примењује у кући и окружењу.
- ОЗ.ФИ.1.2.6. Користи особине звука и штити себе и околину од буке.

3. Област РАВНОТЕЖА И ПРИТИСАК

- ОЗ.ФИ.1.3.1. Корисно употребљава полугу, струм раван и котурачу у кући и окружењу.
- ОЗ.ФИ.1.3.2. Описује од чега зависи притисак чврстих тела и процењује како се он мења при промени тежине односно величине додирне површине.

4. Област ЕНЕРГИЈА И ЕЛЕКТРИЧНА СТРУЈА

- ОЗ.ФИ.1.4.1. Користи различите облике механичке енергије за вршење рада.
- ОЗ.ФИ.1.4.2. Шеди топлотну енергију и одређује утицај енергије на околину.
- ОЗ.ФИ.1.4.3. На основу податка о снази електричног уређаја процењује његову ефикасност.
- ОЗ.ФИ.1.4.4. Штити себе и околину од удара грома и струјног удара при руковању електричним апаратима у кући и на послу.

НАПРЕДНИ НИВО

На **напредном нивоу** полазник/полазница ће решавати практичне проблеме мењајући интензитет силе у складу са потребама и могућностима, процењивати ефикасност једноставних машина, бирати мерне уређаје према мерном опсегу, ефикасно користити енергетске ресурсе. Описиваће појаве одговарајућим физичким величинама, претвараће мерне јединице у мање или веће и изводиће једноставне прорачуне користећи основне физичке законитости.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна, уме и може да уради на **напредном нивоу** у свакој области.

1. Област МЕРЕЊЕ

- ОЗ.ФИ.2.1.1. Употребљава у домаћинству и на радном месту мерне јединице за површину и запремину.
- ОЗ.ФИ.2.1.2. Употребљава табеларно представљене податке за густину супстанције и закључује како ће се тело од те супстанције понашати у води
- ОЗ.ФИ.2.1.3. Употребљава у саобраћају и на радном месту мерне јединице за брзину.

2. Област КРЕТАЊЕ, СИЛА, СВЕТЛОСТ И ЗВУК

- ОЗ.ФИ.2.2.1. На основу процене времена заустављања понаша се у саобраћају и на послу у складу са безбедносним правилима.
- ОЗ.ФИ.2.2.2. У складу са потребама решава практичне проблеме у окружењу мењајући интензитет сила.
- ОЗ.ФИ.2.2.3. Одређује које оптичке уређаје и инструменте користити у специфичним ситуацијама.

3. Област РАВНОТЕЖА И ПРИТИСАК

- ОЗ.ФИ.2.3.1. Процењује ефикасност полуге, струме равни и котураче и мења њихове параметре у складу са потребама.
- ОЗ.ФИ.2.3.2. Описује понашање течности и гасова и решава проблеме претакања течности, хидрауличних машина; штити себе од хидростатичког притиска на великим дубинама, користи спојене судове.

4. Област ЕНЕРГИЈА И ЕЛЕКТРИЧНА СТРУЈА

ОЗ.ФИ.2.4.1. Одређује начине преношења топлоте кроз чврста, течна и гасовита тела.

ОЗ.ФИ.2.4.2. Разликује елементе електричног кола и шематски их представља.

ОЗ.ФИ.2.4.3. Уочава начин везивања потрошача у електричном колу.

ХЕМИЈА - ТРЕЋИ ЦИКЛУС

Општа предметна компетенција

Полазник/полазница у свакодневном животу и делатностима које обавља примењује знања о својствима и променама супстанци у материјалима и комерцијалним производима које практично користи; придржава се мера предострожности у раду са супстанцама (материјалима, комерцијалним производима), рационално их користи и према прописима одлаже отпад.

ОСНОВНИ НИВО

Полазник/полазница на **основном нивоу** познаје основна својства и промене елемената (метала и неметала) и једињења (оксида, киселина, база, соли, угљоводоника, алкохола и карбоксилних киселина) које користи у свакодневном животу и пракси, и оспособљен/-а је да безбедно и рационално користи супстанце и према прописима их одлаже.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област СВОЈСТВА И ПРИМЕНА СУПСТАНЦИ

ОЗ.ХЕ.1.1.1. Описује шта су елементи; наводи основна физичка и хемијска својства неметала и метала и повезује својства елемената са њиховом практичном применом.

ОЗ.ХЕ.1.1.2. Препознаје на основу хемијских симбола елементе: водоник (H), угљеник (C), азот (N), кисеоник (O), натријум (Na), магнезијум (Mg), алуминијум (Al), фосфор (P), сумпор (S), хлор (Cl), калијум (K), калцијум (Ca), гвожђе (Fe), бакар (Cu), цинк (Zn).

ОЗ.ХЕ.1.1.3. Описује шта су једињења; наводи основна физичка и хемијска својства оксида, киселина, база, соли, угљоводоника, алкохола и карбоксилних киселина; повезује својства једињења са њиховом практичном применом и наводи мере предострожности у раду са овим супстанцама.

ОЗ.ХЕ.1.1.4. Препознаје на основу формуле следећа једињења: CO, CO₂, SO₂, CaO, HCl, H₂SO₄, HNO₃, H₃PO₄, NaOH, Ca(OH)₂, NaCl, Na₂CO₃, NaHCO₃, CaSO₄, CaCO₃, CH₄, C₂H₆, C₄H₁₀, C₂H₅OH, CH₃CH₂OH, CH₃COOH.

ОЗ.ХЕ.1.1.5. Описује шта су смеше, препознаје их у свакодневном животу и пракси, описује и изводи поступке одливања и цеђења за раздвајање састојака смеше.

ОЗ.ХЕ.1.1.6. Наводи шта су раствори и примере раствора, описује примену раствора у свакодневном животу и пракси, бира одговарајући растварач и објашњава значење процентног састава раствора.

ОЗ.ХЕ.1.1.7. Описује најважније улоге масти и уља, угљених хидрата, протеина и витамина у живим организмима; зна значај правилне исхране и наводи примере намирница које садрже масти и уља, угљене хидрате, протеине и витамине.

2. Област ПРАВИЛНО РУКОВАЊЕ И ОДЛАГАЊЕ СУПСТАНЦИ

ОЗ.ХЕ.1.2.1. Рукује супстанцама и комерцијалним производима у складу с ознакама упозорења на паковањима или боцама у којима се супстанце чувају (ознаке за штетно, корозивно, експлозивно, лако запаљиво, отровно и радиоактивно), придржава се правила о начину чувања супстанци и одлагању отпада.

ОЗ.ХЕ.1.2.2. Безбедно рукује посуђем и прибором, загрева супстанцу на безбедан начин, мери масу, запремину и температуру супстанце.

ОЗ.ХЕ.1.2.3. Наводи загађиваче ваздуха, воде и земљишта и описује њихов утицај на животну средину.

3. Област ПРОМЕНЕ И СТРУКТУРА СУПСТАНЦИ

ОЗ.ХЕ.1.3.1. Препознаје физичке и хемијске промене супстанци у свакодневном животу и пракси.

ОЗ.ХЕ.1.3.2. Наводи да атоми и молекули граде елементе, а молекули и јони једињења.

НАПРЕДНИ НИВО

На **напредном нивоу** полазник/полазница повезује својства и промене елемената (метала и неметала) и једињења (оксида, киселина, база, соли, угљоводоника, алкохола и карбоксилних киселина) са њиховом структуром и према томе бира супстанце за рад и примењује одговарајуће поступке у свакодневном животу и делатностима које обавља.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **напредном нивоу** у свакој области.

1. Област СВОЈСТВА И ПРИМЕНА СУПСТАНЦИ

ОЗ.ХЕ.2.1.1. Бира на основу својстава састојака смеше одговарајући поступак за њихово раздвајање и изводи га.

ОЗ.ХЕ.2.1.2. Објашњава шта су раствори, разликује засићен, незасићен и презасићен раствор и примењује у пракси зависност растворљивости супстанце од природе супстанце и растварача.

ОЗ.ХЕ.2.1.3. Израчунава масу растворене супстанце и растварача на основу процентног састава раствора и обрнуто, прави раствор одређеног процентног састава и мења процентни састав раствора додавањем растварача или растворене супстанце.

2. Област ПРАВИЛНО РУКОВАЊЕ И ОДЛАГАЊЕ СУПСТАНЦИ

ОЗ.ХЕ.2.2.1. Објашњава значај и описује поступке рециклаже с циљем очувања здравља и животне средине.

3. Област ПРОМЕНЕ И СТРУКТУРА СУПСТАНЦИ

ОЗ.ХЕ.2.3.1. Примењује Закон одржања масе да се при променама укупна маса супстанци не мења.

ОЗ.ХЕ.2.3.2. Објашњава да су чисте супстанце изграђене од атома, молекула или јона; објашњава јонску и ковалентну везу и утицај хемијске везе на температуру топљења, температуру кључања и растворљивост супстанци.

БИОЛОГИЈА - ТРЕЋИ ЦИКЛУС

Општа предметна компетенција

На крају наставе биологије у ФООО полазник/полазница ће бити у стању да примени знања о живом свету у циљу побољшања услова живота и квалитета рада.

ОСНОВНИ НИВО

На крају наставе биологије трећег циклуса за **основни ниво**, полазник/полазница самостално примењује/користи основна биолошка знања при решавању практичних проблема у свакодневном животу, а у циљу побољшања квалитета живота (сеје, расађује и гаји биљке, води рачуна о домаћим животињама, производи гљиве, гаји пчеле и прави мед), одговорно се понаша према живим бићима, користи здравствено безбедну храну и воду, примењује хигијенске навике, одрживо се понаша према природним ресурсима (рационално користи воду и енергију), одлаже отпад, рециклира и компостира.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област ОСОБИНЕ ЖИВИХ БИЋА

ОЗ.БИ.1.1.1. Омогућава преживљавање различитих врста (биљке, животиње, гљиве) пружајући им основне услове за живот (залива биљке, расејава биљке, храни животиње, гаји печурке).

ОЗ.БИ.1.1.2. Планира и организује различите активности у складу са просторним и временским променама које се дешавају код живих бића (листање, цветање, плодношење; подизање младих).

ОЗ.БИ.1.1.3. Користи одређена жива бића и њихове делове у исхрани, одевању и за друге потребе.

2. Област ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ

ОЗ.БИ.1.2.1. Примењује прву помоћ код повреда и зна када треба да потражи лекарску помоћ.

ОЗ.БИ.1.2.2. Одржава хигијенске навике (води рачуна о личној хигијени, хигијени животиња са којима је у додиру и хигијени околине).

ОЗ.БИ.1.2.3. Примењује хигијенске навике у исхрани, као и термичку обраду хране, и зна како да сачува њену хранљиву вредност.

ОЗ.БИ.1.2.4. Примењује здрав стил живота (физичка активност, одмор и сан, правилна исхрана).

3. Област ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ

ОЗ.БИ.1.3.1. Одрживо користи природне ресурсе, штеди енергију, правилно одлаже отпад, компостира и рециклира.

ОЗ.БИ.1.3.2. Упућено и одговорно користи средства против непожељних врста организама (биолошка, хемијска и механичка средства).

ОЗ.БИ.1.3.3. Учествоје у спровођењу мера заштите и унапређивања своје околине и поштује и придржава се прописа који се на то односе.

НАПРЕДНИ НИВО

На крају наставе биологије трећег циклуса за **напредни ниво**, полазник/полазница оспособљен/-а је да расуђује и закључује о живом свету који га/је окружује (користи биљке према њиховој употребној вредности); успешно просуђује и активно учествује у промоцији здравља и превенцији болести; поштује полна начела; примењује еколошко знање како би смањео/-ла негативан утицај човека на природу.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **напредном нивоу** у свакој области.

1. Област ОСОБИНЕ ЖИВИХ БИЋА

ОЗ.БИ.2.1.1. Описује, упоређује и класификује организме према различитим критеријумима по њиховој употребној вредности: јестиве, лековите, нејестиве, отровне.

ОЗ.БИ.2.1.2. Хумано и одговорно се односи према живом свету који га/је окружује.

ОЗ.БИ.2.1.3. Користи знања о основним животним процесима који се одвијају на нивоу организма (дисање, исхрана, раст, размножавање) ради побољшања квалитета сопственог живота (зна због чега није добро да спава у соби пуној биљака, зна који су животни услови потребни биљкама и животињама за раст и развој).

2. Област ЧОВЕК И ЗДРАВЉЕ

ОЗ.БИ.2.2.1. Препознаје положај одређеног органа у људском телу и његову основну улогу.

ОЗ.БИ.2.2.2. Зна да пол детета зависи од мушкарца.

ОЗ.БИ.2.2.3. Зна путеве преношења полних болести, као и начине превенције (како да се заштити у циљу смањења ризика од полних болести и непланиране, нежељене трудноће).

ОЗ.БИ.2.2.4. Препознаје болести зависности и способан је да потражи адекватну помоћ.

3. Област ЖИВОТНА СРЕДИНА И ОДРЖИВИ РАЗВОЈ

ОЗ.БИ.2.3.1. Примењује знања да смањи последице утицаја човека на биосферу (приликом куповине бира производе који не загађују животну средину, искључује мотор возила на семафору, не пали гуму и пластику, сакупља лишће и одлаже га у компостне гомиле, одрживо користи воду).

4. Област ПОСМАТРАЊЕ, МЕРЕЊЕ, ЕКСПЕРИМЕНТ У БИОЛОГИЈИ

ОЗ. БИ.2.4.1. По упутству примењује једноставно истраживање и уме да тумачи графиконе и табеле како би олакшао/-ла себи избор, решио/-ла проблем, издвојио/-ла важно од неважног, донео/-ла исправну одлуку у свакодневном животу.

ПРИМЕЊЕНЕ НАУКЕ - Трећи циклус

Општа предметна компетенција

На крају трећег циклуса наставе модула Примењене науке, полазник ће умети да се, разумевајући основне научне поставке, безбедно понаша по себе, своје ближње и околину у домену послова у изградњи и заштити куће и кућних инсталација, производње, припреме и чувања хране, хигијенског и здравог живљења.

ОСНОВНИ НИВО

На **основном нивоу**, на крају трећег циклуса наставе модула Примењене науке, полазник/полазница ће умети да се безбедно, економично и здраво понаша у домену планирања изградње грађевинског објекта, планирања изолационих материјала, складиштења вишкова грађевинског материјала и различитог отпада, као и коришћења електричних инсталација и апарата. Биће оспособљен/-а за активности планирања производње хране, припреме и чувања хране на здрав и безбедан начин. Умеће да примени у свакодневном животу принципе хигијенског и здравог живљења, примарне и секундарне здравствене заштите.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **основном нивоу** у свакој области.

1. ПРВА ОБЛАСТ

ОЗ.ПН.1.1.1. Економично, здраво и безбедно планира употребу малтера, гипса, креча, цигле за зидање грађевинског објекта, адекватно (здрово, безбедно и економично) планира употребу изолационих материјала: катрана, стиропора, фасадне облоге, биоматеријала (трска, слама...), као и нових материјала за кровне покривке.

ОЗ.ПН.1.1.2. Економично, здраво и безбедно рукује вишковима употребљеног грађевинског материјала.

ОЗ.ПН.1.1.3. Адекватно (здрово, безбедно и економично) планира послове око водовода и канализације у условима у којима живи и ради.

ОЗ.ПН.1.1.4. Здрово, економично и безбедно зна да заштити предмете који га окружују (коришћењем заштитних боја, лакова итд.).

ОЗ.ПН.1.1.5. Уме да адекватно рукује са гасовитим горивима која се користе у домаћинству.

ОЗ.ПН.1.1.6. Уме да планира потребе различитих енергената у условима у којима живи и ради.

ОЗ.ПН.1.1.7. Безбедно одстрањује машинско уље.

ОЗ.ПН.1.1.8. Прави ђубриво од отпада од биоматеријала.

ОЗ.ПН.1.1.9. Безбедно и здраво одстрањује пластични отпад.

ОЗ.ПН.1.1.10. Адекватно (здрово, економично и безбедно) рукује кућним електричним инсталацијама.

ОЗ.ПН.1.1.11. Безбедно користи осигураче у струјној инсталацији.

ОЗ.ПН.1.1.12. Безбедно користи продужне каблове.

ОЗ.ПН.1.1.13. Адекватно (здрово, економично и безбедно) рукује електричним апаратима и машинама.

ОЗ.ПН.1.1.14. Користи техничко упутство које се тиче кућних електричних апарата.

2. ДРУГА ОБЛАСТ

ОЗ.ПН.1.2.1. Планира предуслове (вода, светло, ђубриво) који су неопходни за правилан узгој биљака за исхрану.

ОЗ.ПН.1.2.2. Здрово, безбедно и економично користи средства за заштиту биља од штеточина.

ОЗ.ПН.1.2.3. Здрово, безбедно и економично користи ђубриво за прихрањивање биља.

ОЗ.ПН.1.2.4. Прави природно ђубриво.

ОЗ.ПН.1.2.5. Адекватно се понаша (придржава правила) са амбалажом у којој се чувају средства за заштиту биља (пестициди) или прихрану биља (ђубриво).

ОЗ.ПН.1.2.6. Планира предуслове који су неопходни за правилан узгој животиња за исхрану (прехрана, штала, заштита).

ОЗ.ПН.1.2.7. Здрово, безбедно и економично користи сточне и живинске концентрате у прехрани домаћих животиња.

ОЗ.ПН.1.2.8. Уме да адекватно здравствено заштити домаће животиње у редовним условима живљења (вакцинација, витамини).

ОЗ.ПН.1.2.9. Здрово, безбедно и економично се понаша са амбалажом у којој се чувају средства за здравствену заштиту домаћих животиња.

ОЗ.ПН.1.2.10. Прави јеловник који укључује основне састојке хране: масти, угљени хидрати, протеини, витамини, минерали.

ОЗ.ПН.1.2.11. Правилно различито термички обрађује (кувањем, печењем и пржењем) различите врсте хране.

ОЗ.ПН.1.2.12. Правилно (здрово и безбедно) одлаже и чува различите категорије хране.

ОЗ.ПН.1.2.13. Правилно конзервира зимницу користећи старе процедуре у домаћинствима. Правилно конзервира зимницу користећи нове процедуре и супстанце у домаћинствима.

3. ТРЕЋА ОБЛАСТ

ОЗ.ПН.1.3.1. Шлти своје здравље и здравље других применом основног хигијенског понашања (значај одржавања личне хигијене, чистоће ближњих и простора у коме се живи).

ОЗ.ПН.1.3.2. Заштита себе и ближњих од инсеката и глодара који могу бити преносиоци заразних болести.

ОЗ.ПН.1.3.3. Адекватно се чува од микроорганизама као узрочника болести.

ОЗ.ПН.1.3.4. Адекватно користи средства за дезинсекцију (ДДТ), отрове за инсекте и средства за дератизацију.

ОЗ.ПН.1.3.5. Здрово, безбедно и економично користи средства за кућну и личну хигијену.

НАПРЕДНИ НИВО

На **напредном нивоу**, на крају трећег циклуса наставе модула примењене науке, полазник/полазница ће умети, користећи научно објашњење, да образложи употребу старих и нових материјала у грађењу куће, опасности од неадекватног коришћења електричних инсталација и апарата, нестручног одлагања вишка грађевинског материјала и кућног и индустријског отпада; да пружи научно објашњење за основне принципе безбедног, економичног и здравог произвођења, припреме и чувања хране, као и научно објашњење за поштовање основних хигијенских принципа. Полазник/полазница ће умети критички да размишља о појавама и процесима који се догађају у свакодневном окружењу, важним за кућу, храну и здравље и да се еколошки односи према својој околини.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **напредном нивоу** у свакој области.

1. ПРВА ОБЛАСТ

- ОЗ.ПН.2.1.1. Научно објашњава различиту природу и применљивост различитих грађевинских материјала.
- ОЗ.ПН.2.1.2. Научно објашњава различиту природу и применљивост различитих изолационих материјала.
- ОЗ.ПН.2.1.3. Научно објашњава зашто је потребан различит приступ при руковању вишковима употребљеног грађевинског материјала.
- ОЗ.ПН.2.1.4. Научно објашњава процес који је у основи заштите предмета из окружења (употреба заштитних боја и лакова).
- ОЗ.ПН.2.1.5. Научно објашњава опасности по људско здравље од неадекватне употребе гасовитих енергената.
- ОЗ.ПН.2.1.6. Научно објашњава различите калоријске вредности различитих енергената.
- ОЗ.ПН.2.1.7. Научно објашњава зашто је потребан одређени приступ за складиштење, чување и рециклирање индустријског и кућног отпада.

2. ДРУГА ОБЛАСТ

- ОЗ.ПН.2.2.1. Научно објашњава безбедно руковање електричним инсталацијама.
- ОЗ.ПН.2.2.2. Научно објашњава зашто су потребни одговарајући предуслови (вода, светло, ђубриво) за узгој одређених биљних култура за исхрану.
- ОЗ.ПН.2.2.3. Научно објашњава зашто је потребно поштовати правила у руковању амбалажом у којој се чувају средства за здравствену заштиту биљака.
- ОЗ.ПН.2.2.4. Научно објашњава зашто су потребни одговарајући предуслови за узгој одређених животиња за исхрану.
- ОЗ.ПН.2.2.5. Научно објашњава зашто је потребно поштовати правила у руковању амбалажом у којој се чувају средства за здравствену заштиту домаћих животиња.
- ОЗ.ПН.2.2.6. Научно објашњава шта је здрава и економична припрема хране која укључује основне састојке хране: масти, угљени хидрати, протеини, витамини, минерали.
- ОЗ.ПН.2.2.7. Научно објашњава биолошке, физичке или хемијске процеса који се дешавају приликом кувања, печења и пржења.
- ОЗ.ПН.2.2.8. Научно објашњава биолошки смисао чувања хране.
- ОЗ.ПН.2.2.9. Научно објашњава хемијску и биолошку природу конзервирања.
- ОЗ.ПН.2.2.10. Научно објашњава шта је здраво и безбедно чување различитих врста хране.

3. ТРЕЋА ОБЛАСТ

- ОЗ.ПН.2.3.1. Објашњава принципе хигијенског и здравог живота.
- ОЗ.ПН.2.3.2. Научно објашњава како су инсекти и глодари преносиоци болести и како делује заштита од њих.
- ОЗ.ПН.2.3.3. Уме да научно објасни како су микроорганизми узрочници болести.
- ОЗ.ПН.2.3.4. Научно објашњава зашто су поједина средства за одржавање личне и кућне хигијене опасна.
- ОЗ.ПН.2.3.5. Научно објашњава како се превентивно чувати од болести, који су принципи лечења и шта је рехабилитација за поједине болести.

ИСТОРИЈА - ТРЕЋИ ЦИКЛУС

Општа предметна компетенција

На крају наставе историје у трећем циклусу полазник/полазница поседује основна историјска знања и вештине, разуме улогу историје у обликовању савременог окружења и способан/-а је да активно учествује у демократском друштву: оријентише се у историјском времену, користи главне појмове историје цивилизације, повезује најважније догађаје и најистакнутије личности опште и националне историје и историје своје државе, користи своја политичка права и уважава грађанске обавезе, конструктивно комуницира у свом окружењу и одговорно се односи према културно-историјском наслеђу.

ОСНОВНИ НИВО

Учењем историје полазник/полазница је оспособљен/-а да користи хронолошке одреднице; препознаје основне појмове из историје цивилизације; уочава међусобну повезаност најважнијих историјских догађаја, појава, процеса; уочава историјско порекло савремених појава и процеса; показује одговоран однос према културно-историјском наслеђу, меморијалима и празницима свог народа, других народа и етничких заједница; води конструктиван дијалог.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област РАЗУМЕВАЊЕ ИСТОРИЈЕ (ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА И ВЕШТИНЕ)

- ОЗ.ИС.1.1.1. Познаје и правилно користи основне хронолошке одреднице (година, деценија, век).
- ОЗ.ИС.1.1.2. Зна да се прошлост/историја реконструише на основу извора.
- ОЗ.ИС.1.1.3. Уме да смести најважније догађаје, личности, или појаве у одговарајући историјски период.
- ОЗ.ИС.1.1.4. Препознаје основне појмове из историје човечанства (цивилизација, држава, друштво, култура, религије, револуција и др.).
- ОЗ.ИС.1.1.5. Уочава међусобну повезаност најважнијих историјских догађаја, појава, процеса.
- ОЗ.ИС.1.1.6. Разуме да постоји више углова гледања на исти догађај, личност или појаву и у историјском и у савременом контексту.
- ОЗ.ИС.1.1.7. Разуме појам стереотипа и пропаганде.

2. Област ИСТОРИЈА У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ

- ОЗ.ИС.1.2.1. Препознаје историјско порекло савремених друштвених појава.
- ОЗ.ИС.1.2.2. Познаје основне симболе државе и главне државне институције.
- ОЗ.ИС.1.2.3. Познаје основна људска права.
- ОЗ.ИС.1.2.4. Конструктивно учествује у различитим видовима комуникације са припадницима своје и различитих друштвених група непосредно доприносећи унапређивању толеранције и спречавању конфликта.
- ОЗ.ИС.1.2.5. Показује одговоран однос према културно-уметничком наслеђу, празницима и меморијалима свог народа, других етничких, друштвених група и верских заједница.

ОЗ.ИС.1.2.6. Уочава особености и основне елементе историјског развоја локалне заједнице у којој живи.

НАПРЕДНИ НИВО

Учењем историје полазник/полазница је оспособљен за: правилну оријентацију у времену коришћењем хронолошких одредница; разликовање и коришћење историјских извора; препознавање пропаганде и стереотипа; успостављање узрочно-последичних веза између главних историјских догађаја, појава и процеса; повезивање догађаја са истакнутим личностима и историјским периодом у општој и националној историји.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **напредном нивоу** у свакој области.

1. Област РАЗУМЕВАЊЕ ИСТОРИЈЕ (ИСТОРИЈСКА ЗНАЊА И ВЕШТИНЕ)

ОЗ.ИС.2.1.1. Правилно се оријентише у времену користећи основне временске одреднице (година, деценија, век, миленијум).

ОЗ.ИС.2.1.2. Разликује и уме правилно да користи основне врсте историјских извора - материјални, писани, сликовни, усмени, савремени.

ОЗ.ИС.2.1.3. Уме да повеже најважније догађаје са истакнутим личностима и историјским периодима из опште историје (светска, европска, регионална), историје државе Србије и националне историје (мањине).

ОЗ.ИС.2.1.4. Препознаје узрочно-последичне везе између историјских догађаја појава и процеса.

ОЗ.ИС.2.1.5. Уме да препозна стереотип и пропаганду на примерима из прошлости и садашњости.

2. Област ИСТОРИЈА У САВРЕМЕНОМ ДРУШТВУ

ОЗ.ИС.2.2.1. Уме да повеже неке од главних елемената садашњих догађаја, појава и процеса са догађајима из прошлости.

ОЗ.ИС.2.2.2. Разуме историјску и савремену улогу главних државних и друштвених институција.

ОЗ.ИС.2.2.3. Уочава кршење основних људских права на примерима из историје и савременог друштва.

ГЕОГРАФИЈА - ТРЕЋИ ЦИКЛУС

Општа предметна компетенција

На крају трећег циклуса полазник/полазница планира, организује и реализује различите активности у породици и животној заједници користећи знања о основним природно-географским и друштвено-географским објектима, појавама и процесима, успостављајући одговоран однос према геонаслеђу, природним и културним добрима, штитећи и унапређујући животну средину.

ОСНОВНИ НИВО

На **основном нивоу** полазник/полазница се оријентише у простору и времену, користи географска знања о основним природно-географским и друштвено-географским објектима, појавама и процесима које ће му помоћи да рационално планира и организује активности у својој породици и животној заједници; одговорно се односи према геонаслеђу, природним и културним добрима, и учествује у акцијама које се односе на заштиту и унапређивање животне средине.

Следећи искази описују шта полазник / полазница зна и уме на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област ОПШТА ГЕОГРАФИЈА

ОЗ.ГЕ.1.1.1. Одређује стране света у свом окружењу ради организовања својих активности.

ОЗ.ГЕ.1.1.2. Планира и организује своје активности узимајући у обзир доба дана и годишње доба.

ОЗ.ГЕ.1.1.3. Разликује облике рељефа и природне ресурсе копна, рационално их користи и учествује у њиховој заштити.

ОЗ.ГЕ.1.1.4. Користи временску прогнозу за планирање својих активности.

ОЗ.ГЕ.1.1.5. Предузима заштитне мере у условима временских непогода.

ОЗ.ГЕ.1.1.6. Одговорно користи расположиве изворе и текуће воде у свом окружењу.

ОЗ.ГЕ.1.1.7. Користи опште агротехничке мере у пољопривредној производњи.

ОЗ.ГЕ.1.1.8. Одговорно се односи према геонаслеђу и природним и културним добрима и учествује у акцијама које се односе на заштиту и унапређивање животне средине.

ОЗ.ГЕ.1.1.9. Планира своју породицу и одговорно се односи према проблемима у њој.

ОЗ.ГЕ.1.1.10. Правилно и одговорно планира и изграђује свој дом и окућницу и учествује у планирању и одржавању инфраструктуре у насељу.

НАПРЕДНИ НИВО

На **напредном нивоу** полазник/полазница користи географске вештине и знања о природно-географским и друштвено-географским чињеницама, везама и законитостима у географској средини, које ће му помоћи да одговорно планира, организује (самостално и у тиму) и решава проблеме у различитим областима; разуме принципе одрживог развоја и одговорног управљања на нивоу локалне средине и државе Србије; разуме настанак, развој и последице глобалних еколошких проблема и спреман/-а је да у својем окружењу предлаже мере и учествује у акцијама за отклањање њихових последица.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **напредном нивоу** у свим областима.

1. Област ОПШТА ГЕОГРАФИЈА

ОЗ.ГЕ.2.1.1. Користи географску карту различитог размера и садржаја, табеле, дијаграме, шеме и слике.

ОЗ.ГЕ.2.1.2. Планира и организује активности у складу са природним факторима животне средине (облицима рељефа, климатским елементима, особинама вода, типовима тла, распоредом биљних зона).

ОЗ.ГЕ.2.1.3. Разуме принципе одрживог развоја и рационално користи минералне сировине и енергетске изворе.

ОЗ.ГЕ.2.1.4. Планира и организује активности у складу са демографским и економским одликама своје средине.

ОЗ.ГЕ.2.1.5. У својој непосредној средини учествује у иницијативама и активностима ради решавања проблема који се односе на заштиту и унапређивање животне средине (прекомерна сеча, сушење и паљење шума, неадекватна испаша, спречавање ерозије, загађивање вода, ваздуха и тла, прекомерна употреба хемијских средстава, непланска и недозвољена изградња објеката,

ненаменско и недозвољено коришћење јавних и туђих површина).

ОЗ.ГЕ.2.1.6. Уочава рефлексију глобалних проблема човечанства у својој средини (сукоби и насиље, глад, недостатак пијаће воде, дискриминација, болести зависности), предлаже начине и учествује у њиховом решавању у својој породици и у локалној средини.

ОЗ.ГЕ.2.1.7. Познаје и користи могућности које пружају различите локалне, националне и међународне организације за решавање својих животних проблема.

ПРЕДУЗЕТНИШТВО - ТРЕЋИ ЦИКЛУС

Општа предметна компетенција

На крају **трећег циклуса** наставе предузетништва полазник/полазница планира, организује и управља ресурсима самостално и у сарадњи са другима, приликом реализације једноставних активности у породичном, радном и социјалном окружењу; активно се укључује у свет рада и запошљавања/самозапошљавања, користећи основну економску и пословну писменост.

ОСНОВНИ НИВО

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област ФОРМУЛИСАЊЕ ЦИЉЕВА, ПЛАНИРАЊЕ, СПРОВОЂЕЊЕ АКТИВНОСТИ И ПРОЦЕНА ПОСТИГНУЋА

ОЗ.ГД.1.1.1. Процењује сопствене предузетничке особине и потенцијале.

ОЗ.ГД.1.1.2. Поставља циљеве у реалним ситуацијама и окружењу, разликује и разврстава циљеве према реалном времену потребном за њихово остваривање (SMART).

ОЗ.ГД.1.1.3. Самостално и индивидуално предузима осмишљене и испланиране једноставне активности.

ОЗ.ГД.1.1.4. Радећи са другима руководи се основним принципима тимског рада.

ОЗ.ГД.1.1.5. Припрема организациони план за спровођење активности која је временски и квалитативно мерљива и планира потребна средства за реализацију активности.

ОЗ.ГД.1.1.6. Процењује успешност реализације планираних активности.

2. Област СВЕТ РАДА

ОЗ.ГД.1.2.1. Самостално долази до информација о запошљавању.

ОЗ.ГД.1.2.2. Предвиђа поступке које је потребно предузети да би дошао/-ла до запослења.

ОЗ.ГД.1.2.3. Саставља једноставну радну биографију као и пријаву на конкурс за радно место.

ОЗ.ГД.1.2.4. У радној биографији истиче своје особине или вештине, знања и умења која га/је препоручују за тај посао.

ОЗ.ГД.1.2.5. Понаша се у складу са основама пословне културе и комуникације.

ОЗ.ГД.1.2.6. Разматра и процењује основне одредбе уговора, споразума или анекса које потписује.

3. Област САМОЗАПОШЉАВАЊЕ

ОЗ.ГД.1.3.1. Користи кључне елементе СВОТ анализе у проверавању услова и могућности за остваривање пословне идеје.

ОЗ.ГД.1.3.2. Бира производе или услуге који ће му/јој донети предност у односу на конкуренцију.

ОЗ.ГД.1.3.3. Одређује цену производа који продаје или услуге коју пружа у односу на конкуренцију, разликује појмове *понуда* и *потражња*, фиксни и варијабилни трошкови.

ОЗ.ГД.1.3.4. Израђује једноставан рекламни материјал за свој производ.

ОЗ.ГД.1.3.5. Примењује принципе пословног кодекса и прилагођава се пожељним облицима тржишног понашања.

ОЗ.ГД.1.3.6. Процењује оправданост улагања за покретање сопственог бизниса.

ОЗ.ГД.1.3.7. Тражи помоћ у изради пословног плана за одабрану пословну идеју и информације о изворима финансирања од институција које су за то надлежне.

ОДГОВОРНО ЖИВЉЕЊЕ У ГРАЂАНСКОМ ДРУШТВУ - ТРЕЋИ ЦИКЛУС

Општи стандарди постигнућа - образовни стандарди за крај трећег циклуса функционалног обавезног образовања одраслих за предмет Одговорно живљење у грађанском друштву садрже стандарде постигнућа за области: Грађанско образовање и Одговорно живљење у грађанском друштву. У оквиру сваке области описани су захтеви на основном и напредном нивоу.

Општа предметна компетенција

На крају трећег циклуса предмета Одговорно живљење у грађанском друштву полазник/полазница ће имати знања, вештине, ставове и вредности које му омогућавају да одговорно преузима различите животне улоге у породици, друштву и свету рада, које га оснажују да користи своја грађанска права не угрожавајући туђа и да исказује иницијативу у решавању различитих личних, породичних и друштвених проблема.

ОСНОВНИ НИВО

На **основном нивоу** полазник/полазница својим понашањем и поступцима показује да уважава и поштује друге, доприноси сузбијању насиља, дискриминације и предрасуда, уме да пронађе потребне информације, користи услуге локалне самоуправе и показује иницијативу за решавање заједничких проблема; препознаје породицу као систем, њену структуру по подсистемима, задатке породице у одређеној фази развоја и улоге и одговорности чланова; разликује функционалне и дисфункционалне породичне обрасце; препознаје значај задовољавања дечјих потреба; основне разлике у васпитним стилевима и типовима родитељског ауторитета. Примењује правила ненасилне комуникације и располаже вештинама решавања конфликта; препознаје значај очувања сопственог здравља и здравља људи у окружењу.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **основном нивоу** у свакој области.

1. Област ГРАЂАНСКО ОБРАЗОВАЊЕ

ОЗ.ОЖ.1.1.1. Наводи права и одговорности које има као грађанин.

ОЗ.ОЖ 1.1.2. Својим понашањем и поступцима показује да уважава и поштује права других.

ОЗ.ОЖ 1.1.3. Препознаје различите облике нетолеранције, насиља, дискриминације и предрасуда у сопственом и понашању других.

ОЗ.ОЖ 1.1.4. У ситуацијама насиља, дискриминације, нетолерантности и изражавања предрасуда, испољава понашања и ставове којима доприноси њиховом сузбијању.

ОЗ.ОЖ 1.1.5. Проналази правовремено потребне информације на различите начине и на одговарајућим местима.

ОЗ.ОЖ 1.1.6. Користи одговорно приватне и јавне информације у приватној и јавној комуникацији.

ОЗ.ОЖ 1.1.7. Користи услуге локалне самоуправе.

ОЗ.ОЖ 1.1.8. У решавању заједничких проблема показује иницијативу и удружује се са другим грађанима.

ОЗ.ОЖ 1.1.9. При доношењу одлука примењује европске вредности.

2. Област ОДГОВОРНО ЖИВЉЕЊЕ

ОЗ.ОЖ 1.2.1. Разликује основне породичне подсистеме по структури чланова и њиховим улогама.

ОЗ.ОЖ 1.2.2. Процењује које дисфункционалне обрасце породице треба мењати.

ОЗ.ОЖ 1.2.3. Повезује задатке породице са брачним односно родитељским улогама.

ОЗ.ОЖ 1.2.4. Повезује начин задовољавања дејјих потреба са васпитањем.

ОЗ.ОЖ 1.2.5. Разликује три основна васпитна стила.

ОЗ.ОЖ 1.2.6. Повезују квалитет односа родитељ-дете и тип родитељског ауторитета.

ОЗ.ОЖ 1.2.7. Примењује правила формалне комуникације у адекватним ситуацијама.

ОЗ.ОЖ 1.2.8. Разликује ситуације у којима се користи формална/неформална комуникација.

ОЗ.ОЖ 1.2.9. Избегава наређивање, претњу и осуђивање у свакодневној ситуацији.

ОЗ.ОЖ 1.2.10. Решава конфликт тако што тражи обострано прихватљива решења.

НАПРЕДНИ НИВО

На **напредном нивоу** полазник/полазница разликује облике остваривања и кршења људских права; идентификује узроке и могуће последице различитих врста нетолеранције, насиља, дискриминације и предрасуда; проверава веродостојност информација; разликује надлежности републичке и локалне власти; уме да наведе принципе на којима почива Европска унија; разликује задатке породице у одређеним фазама развоја и препознаје значај њиховог правовременог испуњавања за квалитет укупног породичног функционисања и примењује стратегије којима се постижу позитивни васпитни ефекти.

Следећи искази описују шта полазник/полазница зна и уме на **напредном нивоу** у свакој области.

1. Област ГРАЂАНСКО ОБРАЗОВАЊЕ

ОЗ.ОЖ 2.1.1. Разликује облике остваривања и кршења људских права.

ОЗ.ОЖ 2.1.2. Идентификује узроке и могуће последице различитих врста нетолеранције, насиља, дискриминације и предрасуда.

ОЗ.ОЖ 2.1.3. Проверава веродостојност информација.

ОЗ.ОЖ 2.1.4. Разликује надлежности републичке и локалне власти.

ОЗ.ОЖ 2.1.5. Разликује законодавну од извршне власти.

ОЗ.ОЖ 2.1.6. Уме да наведе принципе на којима почива Европска унија.

2. Област ОДГОВОРНО ЖИВЉЕЊЕ

ОЗ.ОЖ 2.2.1. Повезује фазе породичног развоја и задатке породице у тој фази.

ОЗ.ОЖ 2.2.2. Примењује стратегије којима се постижу позитивни васпитни ефекти.